

Fig. 1. Kegnæs. Ydre, set fra sydøst.

F. M. 1959

KEGNÆS KIRKE

ALS SØNDER HERRED

Kirken, der 1615—1616 opførtes af hertug Hans den Yngre sydvestligt på Kegnæs mellem de to landsbyer, Vesterby og Sønderby, som han selv havde anlagt og bygget, opkaldtes af bygherren, hvis egen latinske navneform var Johannes, efter S. Johannes¹; af fundatsens ordlyd og det forhold, at alle lønninger regnes fra S. Johannes Baptists dag (24. juni) 1616, kan man måske slutte, at der er tale om Johannes Døber. Efter hertug Hans' død 1622 hørte den under hertugdømmet Sønderborg indtil dets konkurs 1667. Sognet, der aldrig som de øvrige landsogne på Als havde ligget under Fyns stift, henlagdes 1668 under Slesvig stift², og kongen besatte herefter kaldet umiddelbart.

Sagn. Syv Klinting-bønder, som var mistænkt for at have stjålet noget flæsk på Sønderborg slot, blev af hertug Hans hængt een for een; kort efter blev flæsket fundet i voldgraven, og for at sone sin synd lod hertugen opføre to kirker, Kegnæs og Nykirke (i Angel)³.

Kirkegården, som er udvidet mod nord⁴ 1876⁵, er nu udelukkende hegnet med jordfyldte, hækbevoksede diger af rå og kløvet kamp, men tidligere (1816)⁶ fandtes foruden stenvold også plankeværk. I vest er der en køreport mellem

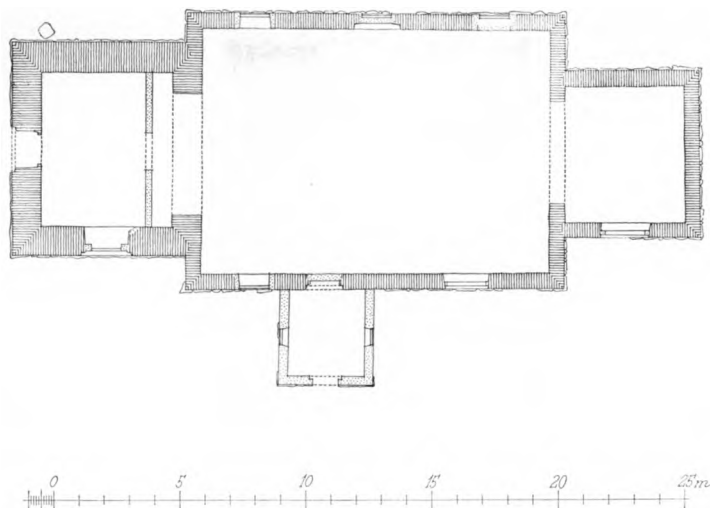

Fig. 2. Kegnæs. Plan. 1:300. Målt af John Petersen 1958. Tegnet af Holger Schmidt 1961.

granitstolper, i syd, mod præstegården og i øst fodgængeråbninger mellem murede, teglhængte piller, alle med jerngitterfløje, hvoraf de ældste er anskaffet 1889⁴. — En ny mur og port er omtalt 1646 og to vaser til pillerne ved kirkeporten 1816⁶.

En *†kirkerist* blev udført sammen med porten 1646⁶.

Kirkens kor, skib og tårn er som nævnt opført 1615—16, og hertil blev der 1695 føjet et våbenhus, som ombyggedes 1844. Orienteringen har stor afvigelse til syd.

Den lille, ret velproportionerede bygning med fladrundbuede, delvis profile-rede åbninger og forholdsvis stejle tage er en så nøje parallel til den syv år yngre, ligeledes af hertug Hans opførte Nykirke⁷ syd for Flensborg fjord, at de to bygninger må være udført efter de samme tegninger; kun bredden af kor- og tårnbuer samt placeringen af skibets nordvindue afviger lidt. I øvrigt skiller planen med det rektandede kor og et bredere skib sig ikke ud fra den gængse ældre middelalderlige kirketype.

Bygningen står på en syld af ret små kampesten og er opført af en lys, rød, uregelmæssig teglsten, hvis format (26—28 × 13—14 × 7,5—8 cm, 20 skifter = 188 cm) svarer til den middelalderlige munkestens. Forbandtet er krydsskifte og fugerne sat med huljern (»brændte«); murværket er nu hvidtet, men det har tidligere stået blankt (eller måske rødkalket med hvidtafstregede fuger), ligesom det endnu er tilfældet med Nykirke. Murhøjden på kor og skib er ca. 4,5 m (målt over terræn ved skibets sydøsthjørne).

Ved opførelsen fik koret et vindue midt i sydmuren, skibet to, eet østligt i sydmuren og eet midt i nordmuren, og tårnet eet i syd; de har alle fladrundbuede stik af to rulskifter ligesom de to døre, hvoraf den ene sidder i skibets sydmur,

Fig. 3. Kegnæs. Indre, set mod nordvest.

E. M. 1959

den anden i tårnets vestmur under en kvartsten dyb, rektangulær blanding. Syddøren har udvendig fals med kvartrundt og affaset led, vestdøren og tårnets sydvindue derimod to kvartrunde led. Kor og tårn har gesims af et udkragende savskifte under et fladskifte, og skibet har falsgesims. Af gavlene har korets en fladbuget glug, skibets en trekantet, nu tilmuret, hvis oprindelige trælem er bevaret; i skibets østre taggavl en åbning overdækket af egeplanker.

Kor, skib og tårnrum, der står i forbindelse med hinanden gennem rundbuede arkader, dækkes af bjælkelofter, som for korets vedkommende er fornyet. Tårnets andet stokværk, der er tilgængeligt ad en trætrappe, har fladbuget åbning til skibets loft og til hver af de andre sider en fladrundbuget glug, hvoraf kun den søndre er åben. Tredie stokværk, som kun skilles fra det foregående ved fem ankerbjælker, har tilsvarende åbninger i nord, vest og syd, men kun den første er åben. Til erstatning for de manglende glamhuller er det stærkt udsvejede pyramidetag senere (1893)⁴ forsynet med tagvinduer. På tårnets vestmur ses årstallet 1615 (jernankre, sml. vindfløj). 1856 blev tårnets murværk grundigt istandsat⁸. Tårnrummet, der 1895 indrettedes til våbenhus og fik den tilmurede vestdør genåbnet, var i en lang årrække (sml. p. 2394) forsynet med stolestader og kaldet Hans Peter kromands kirke⁹.

E. M. 1959
Fig. 4. Kegnæs. Indre, set mod øst.

Tagværkerne er af fyr og samtidige med murværket. Skibet er forsynet med to langstole og tre hængeværk, af hvilke kun det midterste er oprindeligt. Alt tømmer er nummereret med trekantstik eller øksehugne romertal.

Tilføjelser og ændringer. Et våbenhus, »Seegenhaus«, blev 1695 foræret kirken af hr. Claus Paulsen og hustru (sml. solur p. 2388). 1844 gav visitatorerne tilladelse til nedrivning af det såkaldte karnhus og opbygning af et nyt, hvortil de gamle døre og vinduer dog skulde anvendes¹⁰. Meget taler for, at det nuværende våbenhus foran skibets syddør, af små, gule sten med »brændte« fuger, er den 1695 opførte bygning, og at denne 1844 har fået en betydelig istandsættelse, der blandt andet omfattede nyt tagværk og et nyt bjælkeloft, som på bekostning af dørens flad(rund?)buede stik anbragtes ca. 30 cm lavere end tidligere. Døren er nu retkantet ligesom de to trævinduer i øst og vest. — 1895 blev våbenhuset omdannet til materialrum (sml. tårnet p. 2386).

Opsætning af pulpiturer i vest og nord 1770 og 1795—96⁶ fik indflydelse på skibets vinduesforhold. Sydmuren, vest for våbenhuset, forsynedes således med et lavtsiddende vindue 1770, og ved nordpulpitrets opførelse ændredes nord-façaden totalt; det ene høje, fladrundbuede vindue midt i muren fik indsat to retkantede trærammer over hinanden, og to lignende, ligeledes delte vinduesåbninger, indhuggedes i muren øst og vest for midtvinduet. Ved pulpitrets

fjernelse 1952 blev denne smukke vinduesinddeling meningsløs; det østligste vindue og nedre del af midtvinduet tilmuredes indvendig, men således at vinduesrammer og glas stadig er synlige udefra.

Et *solur* (fig. 11) fra 1695, af grå kalksten i træramme, er opsat på våbenhusets gavl; det bærer følgende indskrift med reliefversaler: »An(n)o 1695 ist dieses Seegenhaus durch H. Claus Paulsen und F. Anna Paulsen Gott zu Ehren der Kirchen zum Zier und der Gemeine zum besten Andencklich vorehret«.

En *vindfløj* med årstallet 1615 i renæssancekartouche findes på tårnet.

Kirken står hvidkalket med røde tegltage og trævinduesrammer, som muligvis stammer fra en istandsættelse 1851⁶. Gulvet i koret, der kun er hævet ubetydeligt over skibets, er af rødbrune, ret ujævne, rektangulære marmorfliser, i skib og tårn af firkantede, gule lerfliser (i midtgangen blandet med sorte), alt vistnok fra 1899—1903⁴, og i våbenhuset af gule mursten. Bjælkelofferne er malet grå med røde lister. Vinduerne i skibets nordmur blev som nævnt delvis blændet 1952 (arkitekt Mogens Meyling).

INVENTAR

Kirkens indre bærer præg af den sidste restaurering 1952, ved hvilken lejlighed nordpulpituret fjernes. De lidet tidsmæssige oliefarver på altertavle og krucifiks er dog fra 1928. Fra kirkens grundlæggelse — ifølge regnskaberne⁶ synes inventaret først at være blevet anbragt i årene 1617—18 — er alterbordet, den sikkert fra Sønderborg stammende gotiske altertavle, alterstagerne, døbefonten og det (andetsteds fra hentede) gotiske krucifiks samt prædikestolen.

Alterbordet, 98 cm fra korets østvæg, og samtidigt med kirken, er som denne muret af store teglsten i krydsskifte; det måler 165 cm i syd-nord, 87 i øst-vest og er 112 cm højt over det nuværende gulv. Bagsiden er hvidtet, de tre andre sider gråmalede.

Alterklæde, nyere, af rødt fløj med guldfrynser og appliceret kors af guldbroderi. I inventariet 1763⁵ beskrives det o. 1750⁶ anskaffede †*alterklæde* som: et rødt plys-alterklæde med uægte sølvkanter (tilhørende linned overdug med grove kniplinger).

Altertavlen (fig. 5—6), der er fra o. 1450—75, er muligvis taget fra Sønderborg kirke, hvor den kan have tjent som midlertidig alterprydelse til 1618, da denne kirke fik sin nye tavle (jfr. p. 2079). Det er en lille tavle, som har et ret fladt midtskab (170 × 165 cm) og glatte malerifløje, der senere, efter tavlens opstilling i Kegnæs, formentlig o. 1700, brutalt er udsavet med svejfede konturer, ligesom tavlen på dette tidspunkt blev forsynet med tre rundbuede maleritopstykker. Ved samme lejlighed er den høje predella blevet afsavet forenderne.

Skabet indeholder et særpræget relief af korsbæringen, skildret i det øjeblik,

Fig. 5. Kegnæs. Altartavle, midtskab (p. 2388).

E. M. 1958

da Kristus er ved at styrte, og Simon af Kyrene griber korset. Bag ham ses Johannes og de tre Maria'er, mens tre rustningsklædte landsknægte flokkes bag korset, den ene bearbejdende Kristus med en knippel. Til højre for denne gruppe slæber to drabanter af med de to røvere, som begge kun er iført korte lændeskørter; ved den ene drabants bælte hænger en halvåben taske, hvori ses hammer og tre nagler. Oven for denne gruppe er der en mand med en spade, to mænd, der bærer røvernes T-kors samt en tredie, af hvem kun hovedet ses. I forgrunden leger to børn, den ene ligger på knæ lige foran Kristus, den anden rider på en kæp. Øverst i skabet er der en flad baldakin med tre kølbuer, hver med seks krabbeblade foran stavværksvinduer. Skabsrammen er rigt profileret

på alle sider, indefra: hulstav-rundstav (med platter) – hulstav-skråfas, og de samme profiler, bortset fra skråfasen, går igen på skabets bagside, hvor der ingen spor er efter tværrevler, skønt bagklædningen består af seks planker. Fløjenes kantprofil er hulstav og rundstav med platte, på bagsiden skråfas overalt ligesom predellaens todelte bagside; på forsiden har denne to tætsiddende rundstave samt stor hulstav og skråkant fornedet.

Af de oprindelige malerier (fig. 6 a—b), der virker noget yngre end skulpturerne, er kun bevaret de molesterede og til dels opmalede malerier af en bisp i ornat, sikkert S. Nikolaus (sydfløjen) og ærkeenglen Mikael's dragekamp; bispen er kun lidt opmalet, og der spores ingen kridtgrund under malingen. Bispen er iført en pragtfuld, mønstret guldhagel med rødt gaffelkors og røde mønstre, herunder bærer han en mørk, vissengrøn dalmatica med rødt foer og inderst den hvide, sortgråt skyggede alba. Bispestaven er grå i det blålige, foroven guld. I højre hånd har bispen holdt et attribut, af hvilket kun en stump af en rektangulær arm nu er levnet, sikkert rester af en ankerstok (da der af ikonografiske grunde ikke kan være tale om et kors). Bispen står på et gråt-hvidt-vissengrønt flisegulv, hvorover sort væg med fladrundbuet vindue; udsigt til en himmel, der fornedet er hvid, men opefter fortoner sig i mørkere og mørkere gråt.

Mikael'sbilledet synes at have været udsat for en ret kraftig opmaling, mens den rødbrune djæveldrage er temmelig urørt. Flisegulvet er her sort-grønt-lyslilla-rødt (den sidste farve næppe oprindelig). Engelens dragt og vinger er hvide med gråblå skyggetoning, vinduet omgivet af en ramme af hvide fliser med røde mønjefuger; væggen er brunrød.

De senere malerier i topstykkerne forestiller, i midten: Isaks ofring (ved siden af alteret en stor gryde), med Abraham i rød, knækort kjortel; i nord (på forsiden): kobberslangen — kursiv: Nom(!) 21 V. 9 — (på bagsiden): apostlen Petrus; i syd (på forsiden): Kristus som den gode hyrde — fra en sky i nord udgår en rustningsklædt arm med sværd — (på bagsiden): Kristus med sejrsfanen. Let grumsede farver. På vingernes forside stærkt opmalet (eller nymalet) storakantus med englebarn, på mørkeblå baggrund. Tavlen står nu med en temmelig ødelæggende, skinnende oliemaling på det gotiske relief, sort, guld og rødt på rammeværk, blå predella med hvide versaler: »Kommer hid« etc., alt fra en restaurering 1928¹¹.

Altersølv. Kalke. 1) Af sølv, 1863⁸, 22,5 cm høj, med klokkefod, balusterskaft og højt bæger med næsten lodrette sider; herpå pånittede trepasformede plade med kalk, liggende kors og palmegren og på modstående side korslagte grene og krucifiks; nu forsynet med tud. På foden graveret: 1863. Under foden Sønderborgs bymærke (Bøje 2729) mestermærke (to kursiv-I'er) for Jens Jensen (omtrent som Bøje 2765) samt »11 L«. *Disk*, samtidig, glat, randprofileret, 26,3 cm i tv.; samme stempler.

E. M. 1958

Fig. 6 a—b. Kegnæs. Altertavle, fløjenes malede bagsider (p. 2390).

2) (Fig. 8). Af tin, købt 1776, idet der samtidig solgtes smeltet sølv, der stammede fra »noget altersølv«, som blev ødelagt ved præstegårdens brand 1773⁶. 20,5 cm høj. Midt under bunden stemplet: engel med gren i venstre og hammer (?) i højre hånd, herover skriftbånd med: F (el. P) EINZEN og

derunder: 17 CEIS 61. — 1863 anskaffedes en *†vinkande* af porcelæn⁸.

Sygesæt af plet (»C. Ernst, Berlin«). 1637 købtes for 20 mk. en ny *†sygekalk* på 13 lod hos guldsmed Claus Nordman, Sønderborg (Bøje p. 402). Kalk og disk var en gave fra hertugen, som refunderede de 20 mk.⁶.

Alterstager. 1) 0. 1575 (sml. f.eks. Løgum klosterkirke, Visby, Tønder amt, m.fl. p. 1111, 1359), af gotisk type, med tre brede skaftringe. Meget høje, 58 cm.

2) Sikkeret anskaffet sammen med det øvrige nye inventar 1617—18; lav, klokkeagtig fod, balusterled over kugle, flad lyseskål med hulstav. Kun 19 cm høje.

†*Alterkrucifiks*, o. 1650—1700, beskrives i inventariet 1763⁵ som et lille, sort, til dels forsølvet trækrucifiks, beskadiget. Korsarmene endte i firpasfelter med skårne evangelistsymboler. Krucifikset ses på Haupts afbildning af altertavlens relief fig. 1317.

†*Messehageler.* 1657 forbedredes hagelen med »Gallaune«. 1722 foreligger en specificeret fortegnelse over det, der indkøbtes til den nye hagel⁶: (»poinceau«, »silbern Mohr«, gyldne »Zähnchen«, guldbånd og -tresser, røde »Floritten Band« etc.); den beskrives i inventariet 1763⁵ som en sort fløjlsdagel med »weisse silberne Spitzen und ein bordiertes aufgehobenes Crucifix«.

†*Brudekrone* og †*brudesmykke* omtales 1738 i en fortegnelse over kirkens indtjeningsmuligheder¹²; de er dog kun sjældent i brug; prisen for at bruge dem er 1 mk. 8 sk.

Alterskranke. 1694⁶, femsided, med symmetrisk udsavede og gennembrudte balustre, låge med krucifiks i fliget storakantus (fig. 7). Sekundær staffering, akantusbladene forsølvede, krucifikset forgyldt.

Døbefont (fig. 10), udaterbar¹³, romansk af form, men muligvis samtidig med kirkens opførelse; den cylindriske kumme, 68 cm i tv., er foroven smykket med en frise af tre krydsende bølgelinjer i lavt relief (fremkommet ved bort-hugning af mellemrummene); skaftets kun lidt fremspringende hoveder virker ikke middelalderlige. 1952 forsynedes fonten med en ny granitsokkel og flyttedes til sin nuværende plads umiddelbart vest for triumfbuens nordre vange.

Dåbsfad, glat, af messing, lappet, måske identisk med det nye fad, der 1639 hentedes i Lübeck for 6 mk.⁶ Nyere *dåbskande* af messing.

†*Fontehimmel.* 1693 købtes et nyt »Dekkel auf d. Tauffe«⁶, i inventariet 1763⁵ kommenteret: »so am Boden mit ein Strik befestiget«. Sammesteds omtales også en †*håndklædeholder* af træ. †*Kristentøjet* holdtes 1796 af præsten⁶.

Korskranke, 1691, med udsavede, bølgede balustre som alterskranke, i to etager. På gesimsbjælken, der prydes af spir med englehoveder, hviler *korbuekrucifiksgruppen*. Bjælkens for- og bagside meddeler i fordybede versaler: »Det være langt fra mig ad rose mig vden af Vor Herris Iesu Christi kors etc. Gal. VI. v. 14; (bagsiden): »Hocce crvcis monvmentvm in memoriam crvcifixi sui mvndo crvcifixvs h[ujus] l[oci] pastor S[imon] H[enrich] Lilivs de svo affigi cvraviv anno 1691« (»dette korsens monument lod stedets præst, S. H. L. på egen bekostning opsætte år 1691 til minde om sin korsfæstede [frelser], selv korsfæstet til verden«).

Korbuekrucifiksgruppen (fig. 9) består af en senmiddelalderlig, 125 cm høj

Fig. 7. Kegnæs. Alterskranke 1694, låge (p. 2392).

El. M. 1959

krucifiksfigur fra begyndelsen af 1500'erne, nøje beslægtet med den line figur fra Felsted (Åbenrå amt p. 1884) og to 108 cm høje sidefigurer fra 1691. Kristusfiguren, 125 cm høj, der ikke er udhulet på bagsiden, har måske haft en lang flagresnip på venstre side som Felsted. Korset er fra 1691. Samme hæsle olieovermaling som altertavlens relief.

Prædikestol, vistnok fra kirkens første indretning, men ændret 1683, hvorm Himmelens indskrift med reliefversaler vidner: »Zv Gottes ehren gelobte dieses Ioh. Heinr. Keyser avs Thyringen im iahr MDCLXXXIII«. Den enkle stol har fire fag med profilydinger i storstykke, frise og postament. Under krongesimsen og over postamentgesimsen er der tandsnit, under storstykkets overlister perlestav, mens postamentets underliste forneden er smykket med skællagte skiver. Den smalle hængeliste med vekslende gennembrudte halvcirkler og spidser er senere, ligesom de udsavede bøjler, der mødes om den runde støtte stolpe, og de to (ikke samtidige) læsepulte, som også støttes af udsavede bøjler. Opgangens fyldingspanel, der virker sammenstykket, er delvis oprindeligt. Fra ændringen 1683 eller noget senere stammer døren med to lige store fyldinger,

E. M. 1958

Fig. 8. Kegnæs. Alterkalk 1776,
af tin (p. 2391).

oprindelig klinkelås og jernbøjlehåndtag; dørkarmene er dekoreret med laurbærblade og frugtbounder ophængt i sløjfebånd. Over en smal, forkrøppet frise er der et topstykke med givern og hans hustrus våben, hvis skjoldholdende putti i stor, underskåret akantus minder meget om Tøndersnedkeren Peter Petersens fede figurer på Møgeltønders herskabsstol (Tønder amt p. 1320, Schackenborgs stol). Våbenmærkerne er, til højre pelikan fodrende sine unger med sit blod (hjelmtegn: dødningshoved), til venstre tør egerod med grøn kvist hvorover flyvende fugl (hjelmtegn: hjelm med lukket visir). Måske er også himmelen oprindelig, men udsmykningen er fra 1683: udsavede topstykker og på hjørnerne store engle med lidelsesredskaber, rankeslyng som hængestykke. Oliefarver, vel fra 1928. På stolen i jernstativ et *timeglas* med to glas, eet for halve og eet for hele timer; nævnt i inventariet 1763⁵. Ved triumfmuren i syd; men anbringelsen af den søndre læsepult, der nu vender mod

sydvæggen, viser, at stolen ikke står i oprindelig stilling. Opgangsdør ved korbuens sydvange.

Stoleværket er fra 1905, gjort af »snedkerne i sognet«⁴, med svejdede gavle, hvori indsatte rosetter med firblade foroven og forneden påsat lilje over bue. Nymalet 1952 (gråt og lysbrunt). De tidligere †*stolestader* med eenfyldingsdøre, der ses på Haupts interiørbillede (II, ved p. 404) var fra 1786 f., da kleinsmed Bendixen og snedkrene Christopher Cronheit og Hans Christian fik betalinger for i alt 31 stader. †Stole i tårnrummet, (»Hans Peter Kromands Kirke«, jfr. p. 2386), omtales 1646. — 1617 udvidede Niels Tygesen †*skriftestolen*. 1754 omtales *hoffets* †*stol*⁶.

Pulpituret i vest består på hver side af orglet af panelværk fra det nordpulpitur, der ses på Haupts interiørbillede (jfr. ovenfor), og som med sine store frisefyldinger vel stammer fra 1795 (jfr. nedenfor); fra dette stammer også de tre snoede jernsøjler¹⁴, mens den fjerde er en ny kopi. Opsat 1952 til erstatning for et med †orgel samtidigt pulpitur, †*Pulpiturer*. I regnskaberne for 1646 er der en mindre udgift til tårnets stole og »Boden«, og 1660 betaltes 1 mk. »den Bohn zu machen«. 1770/71 fik Jürgen Clausen 318 mk. for »die neue Empor Kirche« [i vest, jfr. p. 2387]. 1795/96 fik smeden betaling for ankere, bolte og ringe til det nye »Empor Boden« [i nord], mens Peter Müller modtog 92 mk. for tømmer- og snedkerarbejdet. Materialerne kostede 209 mk.⁶.

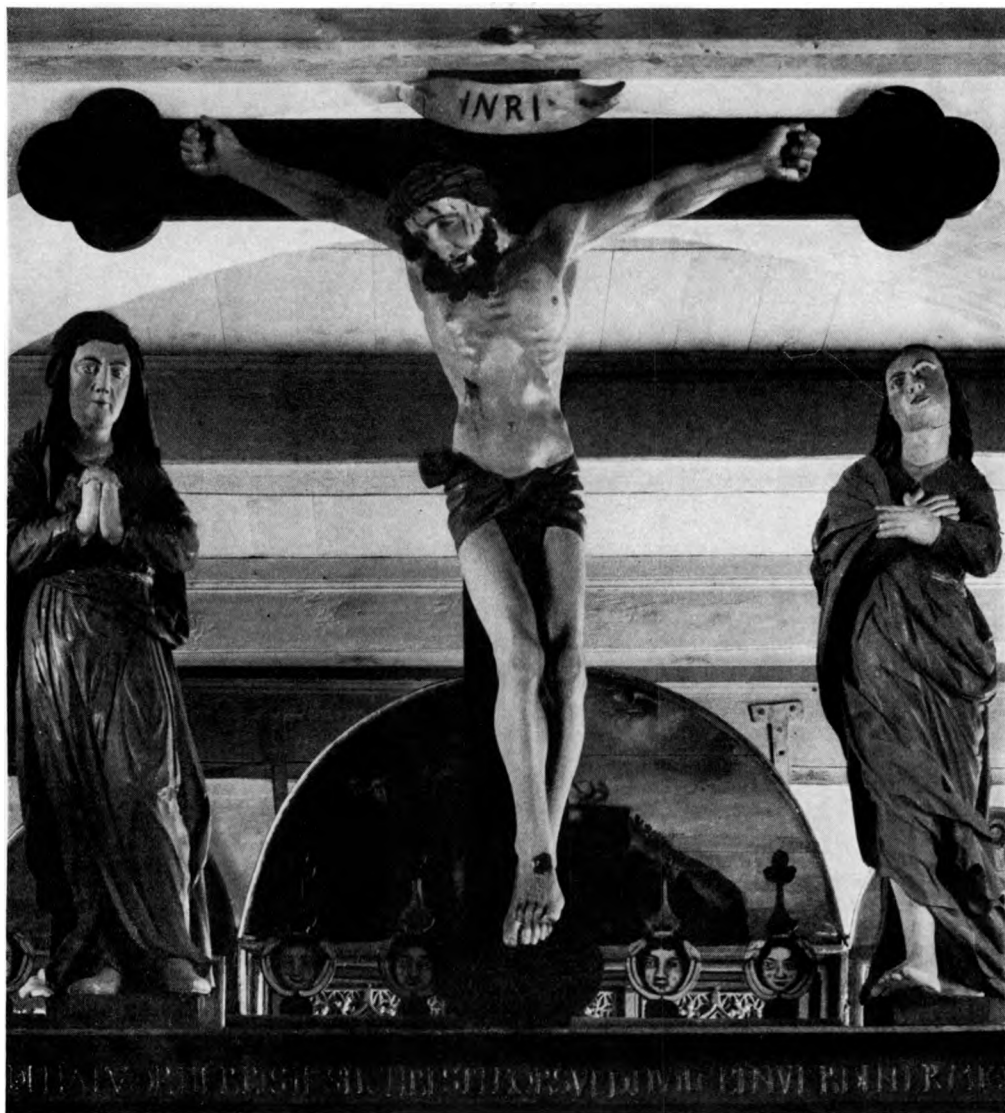

Fig. 9. Kegnæs. Senmiddelalderligt korbuekrucifiks med sidefigurer fra 1691 (p. 2392).

P. Kr. Andersen 1938

Orgel 1961, leveret af brødrene Bruhn, Åbenrå, med façade tegnet af arkitekt Meyling, Sønderborg. Seks stemmer. Det afløste et *†orgel* fra 1870, leveret af Marcussen og søn, Åbenrå (giverplade af sølv), med nygotisk façade inkorporeret i det ovennævnte pulpiturbrystværn. Ifølge regnskaberne 1845/46⁶ repareredes »det kirken tilhørende orgel«⁶, der vistnok var et harmonium¹⁵.

Pengebøsse, 1961, af træ, med »indlagt« billede af kirken; udført og skænket af gårdejer Chr. Jacobsen, Østerby. I tårnrummet.

Klingpung, nyere.

Salmenummertavler, ialt fire, med skydenumre; de to på sydsiden, som drejer på hængsler, er antagelig anskaffet 1887⁴.

Malerier. 1) 1700'rne. Kristus på korset (efter van Dyck)¹⁶ med landskabsbaggrund og sidefigurer fra et andet stik. Olie på lærred, 107 × 88 cm, i udsavet ramme med malet storakantus som altertavlens og gitterværksvolutter, foroven englehoved under cirkelfelt hvori (nyt) »Soli deo gloria«, med versaler. Bladene er lysbrune med røde detaljer, baggrunden sort. Omtales først i inventariet 1871⁵ »bag alteret«¹⁷. Restaureret 1938 og ophængt på korets nordvæg.

2) 1700'rne. »Kongernes tilbedelse«, olie på lærred, 104 × 85 cm, (sml. Tønder epitaf nr. 12 og Ubjærg maleri nr. 2, Tønder amt p. 1004 og 1291) i sort og gylden profilmramme. Først omtalt i inventariet 1871⁵, »på sydsiden«. Nu på triumfvæggen mod nord.

3) Farvetryk af Nadveren. I tårnrummet.

†*Malerier*. I inventariet 1763 (gentaget 1796)⁵ nævnes 1) Et stort, godt maleri på lærred med oliefarve i en sort træramme, forestillende Kristi opstandelse. 2—3) To mindre, dårlige malerier forestillende Kristi fødsel og korsfæstelsen (1796 kaldes de: små, dårlige).

Lyskroner, nyere, den ene skænket 1952 »Fru Anna Margrethe Bonde, der bestodte Kirkens Restaurering Aar 1952, i taknemlig Minde«.

Kirkeskib. Skoleskibet »København«, skåret af husmand Jürgen Kock af Sønderby og skænket 1938/39.

Jordpåkastelsesspade. 1700'rne, med svejftet jernblad.

Klokker. 1) 1615, støbt af Peter Melchiorsen Brande. I frisen versaler: »M. Peter Melchiors Brande me fecit anno 1615«. På legemet det hertugelige våben, der gennemskærer frisen: »Von Gottes Genaden Iohanns Erbe zv Norwegen, Hertzog« etc. samt over våbenet valgsprogsinitialer. Tvm. 75 cm. Ny ophængning.

2) 1921. Genforeningsklokke, støbt i de Smithske jernstøberier, Ålborg, med udsmykning af Thomas Havning¹⁸.

†*Klokke*. 1615, ganske som nr. 1, med samme udsmykning og indskrift, men større. Afgivet til krigsbrug 1917.

Klokkestol, oprindelig, af eg, til to klokker; 2 × 3 stolper med overliggere og skråstivere; enkelte fornyelser i fyr.

GRAVMINDER

Gravsten. 1) O. 1650(?). Hans Nelsen, kirkevæрге til Keinæs kirke og s[a]nd[em]and til birket[in]g, hensovet »anno Christi 1659(?) d. 18. august« i hans alders ... og hustru Caren Hanses, barnefødt i Querne præstegård i Angel, hensovet ... 16... Lys kalksten med orthoceratitter, 163 × 95,5 cm, fra samme

værksted som møller Mattias Christensens sten i Dybbøl (p. 2220) og af lignende gammeldags opbygning med dobbelte randskriftlinjer (reliefversaler) afbrudt af nøje tilsvarende hjørnecirkler med evangelistsymboler, samt fire midtfelter, de to øverste og det nederste med tværskrift (fortsættelse af gravskriften), det næstnederste med afdødes våbenskjolde, hvorpå skimtes store, udslidte initialer; under det nederste felt en symmetrisk båndkomposition med øreflipvolutter. I tårnrummet mod østvæggen, syd for døren.

2) 1659. »Her vnder liger salig Peder Iørgensen A(nn)o 1659«. Over gravskriften: »Ik? / born« (det med spørgsmålstegn angivne bogstav ligner et liggende M). Lille granitsten, ca. 60 × 40 cm, med store, fordybde versaler i tværlinier om et stort, fordybet konturkors, hvorunder hjerte, Opsat o. 1940 i tårnrummet, i vinduets østkarm.

3) O. 1701. »Selig H. Claes Paulsen kon. Pensionär auf Hirschholm, alt 78 Jahr, und dessen Frau Anna geb. Brandtin, alt 38 Jahr, hie begra[b]en A(nn)o 1701. D[eren] S[eelen] G[ott] G[nädig] S[ei]«. Rød kalksten, 155 × 86 cm, med fordybde versaler i tværskrift; ingen udsmykning. I tårnrummet mod vestvæggen.

4) O. 1740. Iens Hansen, »vormahliger Pensionair auf Hirschholm« f. 24. juli 1687, d. 4. april 1740. Rød kalksten, 181 × 105 cm, med fordybde versaler i tværskrift. I hjørnerne ottekantede felter med store blomsterhoveder. I tårnrummet mod østvæggen, nord for døren.

5) O. 1803. Iørgen Andersen, »geboren aug Kecknis gaard« 23. sept. 1787, d. på Hirsholm 23. nov. 1803. Smal, grå kalksten (orthoceratitter), 131 × 44 cm, med reliefversaler i tværskrift på tysk (navnet med skønskriftsbogstaver) over cirkelfelt med timeglas flankeret af blomsterrosetter; toppen afbrudt. Fundet o. 1910 som brønddæksel på gården Hjortholm, tjente dernæst som trappetrin i en gård¹⁹; nu i tårnrummet mod østvæggen.

Begravelser. Ifølge Fr. Hansen (p. 30) er »Grunden under Kirkegangen fra Taarnbuen til Korbuen inddelt i Gravsteder gennem murede Skillevægge«. Dette svarer nøje til forholdet ved den ikke meget ældre kirke i Sønderborg (jfr. p. 2118).

E. M. 1959

Fig. 10. Kegnæs. Døbefont (p. 2392).

Kirkegårdsmonumenter. Mads Christen Poulsen, underjæger, f. i Lægind, Thisted amt; d. 12. maj 1849, 28 år gl. Marmorplade med fordybet, sortmalet antikva²⁰.

2) Chr. Mathias Petersen, f. i Kjøbenhavn; d. 19. maj 1849, 28 år gl. Som nr. 1²⁰.

3) Mindsten for de i krigen 1914—18 faldne sognemænd. Vest for kirken.

4) 1945. H. Chr. Hansen, Østerby, overgendarm, f. 1893 i Vejstrup, d. 19. dec. 1944 i Neuengamme koncentrationslejr.

KILDER OG HENVISNINGER

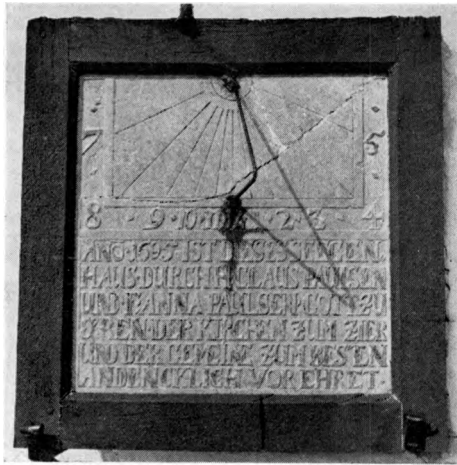
LA. Åbenrå. Kegnæs præstearkiv: C 2. 1894—1909. Forskellige regnskabssager. — H 1. 1804—28. Optegnelsesbog for præsten. — *Sønderborg provstearkiv (før 1879):* 1764—1879. Kirkesager ordnet sognevis. Kegnæs og Nybøl. — 1853—78. Visitationsprotokol for Kegnæs. — *Sønderborg provstearkiv (efter 1879):* 1879—1919. Sager ang. de enkelte sogne. Hagenbjerg, Hørup, Kegnæs. — *De augustenborgske godser, aflevering fra Kiel, C IV*, nr. 105. 1739—84. Kekenis, Ecclesiastica; 106. 1617—1852. Kekenis Kirchenrechnungen. — Ved embedet: Kirkeregnskabsbog for Kegenæs 1862—1905. — Protokol over kirkeforstanderskabsmøder 1870—1911. — Se i øvrigt arkivalier for Sønderborg provsti i almindelighed, p. 2051. — Kirkeklokkecirculære 1918 (NM). — Museumsindberetninger af P. Kr. Andersen 1938 (epitaf og maleri). — Undersøgelse og beskrivelse ved Erik Moltke og Vibeke Michelsen 1958, Elna Møller og Erik Moltke 1959.

Maleri af kirken ved Sophus Hansen, i museet på Sønderborg slot (Fr. Hansen p. 87).

Haupt II, 403 ff. — Frederik Hansen, i *Fra Als og Sundeved, Sønderborg* 1931, hefte IV, 29 ff. — Tilde Svensson, i *Den nordslesvigske Kirke II*, 408 ff.

¹ Som indledning til kirkens regnskabsbog 1617—1852 (De augustenborgske godser, aflev. fra Kiel, C IV nr. 106) findes afskrifter, dels af et brev dateret på Mikkelsdag (29. sept.) 1615 og underskrevet af hertug Hans med egen hånd, dels af kirkens fundats, der er affattet i Sønderborg samme år. Brevet indledes: »Kundt vnd Zuwissem sey hirmit iedermenniglich Nach dem der durchlauchtige Hochgeborne Furst vnd Herr Herr Johans Erbe zu Norwegen Hertzog etc. zu Verbesserung S. F. G. Suederherde Lehens vnd Ambts Sonderburgk, an diesem ort Zwey Dörffer Suederbui vnd Westerbui erbawen vnd vmb des willen zu der ehren Gottes vnd der Einwohner Seelen Heil vnd wollfart diese newe Kirch zu S. Johans genant alhier auffsetzen vnd anrichten Lassen ...«. Herefter følger oplysning om penge til underhold for præst og degn, instruks for regnskabsafleggelse, gudstjeneste etc. — Kirkens fundats indledes: »Im Nahmen der Heiligen vnzertheilten Dreyfaltigkeitt, Amen. Wir Iohans von Gottes Gnaden, Erbe etc. Thuen Kund ... Nachdem Wir zue Verbesserung Vnser Fürstlichen Hofhaltung vnd Iährlichen einkommen zue diesem Vnserm Ampte Sondburgk an ietzo bey Vnserm Meyerhofe af Kecknis Zwey Newe Dörffer Westerbui vnd Suederbui genannt, angelegt vnd erbawen, auch dabey Gott dem Allmechtigen zue Ehren, vnd zue Befurderung der Vnterthanen Seelen heils vnd sehligkeitt, ein Newe Kirche aufrichten lassen, vnddt derselben hiemit nach ietziger Iahrs Zeitt den Nahmen zue S. Johans gegeben haben wollen. — Dass Wir aus Christlichem eiuer, guttem vorbedacht, wissen vnnnd willen, zue erhaltung solcher Newerbawtenn Kirchen, vnd Zweyer Kirchen diener, Nemblich eines Pastors vnd Glöckners, so dabey aufzuwartten von nöhten(!) seyn werdenn eine summa geldes

... gnedig deputeret ...». Af fundatsens videre ordlyd fremgår blandt andet, at alle udbetalinger skal gælde fra S. Johannes Baptists dag [1616]. Jfr. SJyAarb. 1942, p. 197 og et udateret inventarium fra omkring midten af 1700'rne (Sønderborg provstearkiv (før 1879): Kirkesager ordnet sognevis. Kegnæs, Nybøl 1764—1879), hvor fundatsen er gengivet med en mere moderne bogstavering.² P. Lauridsen: Slesvig og Kronen, 1906, p. 90. — Skønt sagerne herefter skulde ekspederes af tyske kancelli, skete beskikkelsen af en kapellan 1675 gennem danske kancelli (RA. Fynske reg. 1670—1680, nr. 78 fol. 593).³ Folkesagn og gamle fortællinger fra Als og Sundeved, samlede af J. Raben, Sønderborg 1923, hefte I, 23. Jfr. Fr. Hansen p. 11. ⁴ Protokol over kirkeforstanderskabsmøder 1870—1911. ⁵ LA. Åbenrå. Sønderborg provstearkiv (før 1879): Kirkesager ordnet sognevis. Kegnæs, Nybøl 1764—1879. ⁶ De augustenborgske godser, aflev. fra Kiel, C IV, nr. 106. 1617—1852 Kekenis Kirkchenrechnungen. ⁷ Kunstdenkm. Kr. Flensburg p. 244 ff. ⁸ Sønderborg provstearkiv før 1879. 1853—78. Visitationsprotokol for Kegnæs. ⁹ Fr. Hansen p. 30. ¹⁰ Sønderborg og Nordborg amtsarkiv: 1815—49. Kirke-, skole- og fattigvæsenssager. ¹¹ Forneden i søndre vinge malet: C.P. [Chr. Poulsen, Sønderborg] 1928. ¹² Aflev. fra Kiel C III 2 (Sønderborg amts visitatorialsager) nr. 212. ¹³ Jfr. E. Sauermann: Die mittelalterlichen Taufsteine der Provinz Schleswig-Holstein, Lübeck 1904, p. 37. ¹⁴ Som note 12, nr. 215. ¹⁵ Ifølge Fr. Hansen p. 25 f. skulde præsten selv have bygget det. ¹⁶ Jfr. Van Dyck. Klassiker der Kunst. XIII, 84 f. (1627—32). ¹⁷ Måske identisk med det »Schildery« i kirken, der repareredes 1750 for 9 mk. (note 6). ¹⁸ SJyKirkelokker p. 11. ¹⁹ Meddelt af lærer Georg Andreasen, Sønderby skole, Kegnæs. Stenens finder var husmand Niels Jørgensen, Vesterkobbøl. Sognepræsten, D. v. Huth Smith lovede ham en sæk cement til et nyt trappetrin, hvis stenen måtte komme tilbage til kirken. Det skete — men Jørgensen fik aldrig sin cement!²⁰ Krigergrave p. 66 f.

E. M. 1959

Fig. 11. Kegnæs. Sotur 1695 (p. 2388).